

**Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет
Юридичний факультет**

Кафедра адміністративного права та судочинства

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА КУРСОВА РОБОТА
з дисципліни: «Актуальні питання адміністративного права та процесу»
на тему: «АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА КОРУПЦІЮ»

Студентка групи: ПРм-13

Ярмусь Вікторія Вікторівна

Керівник:

доктор юридичних наук, професор

Кравчук Мар'яна Юріївна

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS__

Члени комісії _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ПРАВОВА ПРИРОДА АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КОРУПЦІЮ	5
1.1. Поняття корупції як протиправної діяльності	5
1.2. Характеристика адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією.....	7
Висновки до розділу 1.....	10
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ПРИТЯГНЕННЯ ДО АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З КОРУПЦІЄЮ	12
2.1. Суб'єкти адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією.....	12
2.2. Санкції та правові наслідки адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією	15
Висновки до розділу 2.....	18
РОЗДІЛ 3. СУДОВА ПРАКТИКА У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З КОРУПЦІЄЮ	20
3.1. Судова практика щодо притягнення до відповідальності за порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів.....	20
3.2. Судова практика щодо притягнення до відповідальності за порушення обмежень щодо одержання подарунків.....	23
Висновки до розділу 3.....	25
ВИСНОВКИ.....	27
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	29

ВСТУП

Корупція є однією з найбільш серйозних загроз для суспільного розвитку та стабільності країни. Вона підриває основи правової системи, шкодить довірі громадян до державних інституцій та впливає на економічне й соціальне становище в державі. Особливо актуальним є це питання в умовах євроінтеграційного процесу України, коли одна з головних умов успішної інтеграції — це боротьба з корупцією на всіх рівнях влади. Тому дослідження адміністративної відповідальності за корупцію є важливим для вдосконалення правової системи та ефективності антикорупційної політики країни.

Актуальність теми роботи полягає в тому, що корупція залишається серйозною перешкодою для розвитку демократичних інститутів та для досягнення високих стандартів правової держави. Визначення і впровадження ефективних механізмів адміністративної відповідальності за корупційні правопорушення є необхідними кроками для забезпечення правопорядку, боротьби з проявами корупції та збільшення довіри до органів влади. У зв'язку з тим, що корупція вражає усі сфери суспільного життя, особливо важливо розглядати механізми її попередження та покарання у контексті адміністративної відповідальності, адже вони сприяють швидкому реагуванню та оперативному припиненню правопорушень.

Дослідження проблем адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, мали місце в працях таких вчених як: Бабенко К.А., Біленко О.А., Білінська Л.В., Борисова Ю.В., Бортник Н.П., Васюта Ю.В., Джафарова О.В., Кадегроб А.І., Лаврентьєв Є.О., Лазаренко С.Ж., Сіра А. В., Стельмахук Т.О., Цабека К.Є. та інші.

Метою курсової роботи є комплексний аналіз адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією.

Завданнями роботи є розгляд основних теоретичних засад адміністративної відповідальності за корупцію, дослідження особливостей суб'єктів, що притягуються до адміністративної відповідальності за

правопорушення, пов'язані з корупцією, та особливостей застосування адміністративних санкцій до таких осіб, а також аналіз судової практики у цій сфері.

Об'єктом дослідження є правовідносини, що виникають під час застосування адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, в Україні.

Предметом дослідження є теоретичні аспекти та практика застосування адміністративних санкцій у контексті боротьби з корупцією.

Методи дослідження, що використовуються в роботі, включають аналіз та порівняння правових норм, а також узагальнення судової практики для виявлення тенденцій і проблем у застосуванні адміністративної відповідальності за корупцію.

Структура роботи визначена її метою та завданнями. Робота складається з вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 31 сторінку, з них список використаних джерел займає 3 сторінки.

РОЗДІЛ 1. ПРАВОВА ПРИРОДА АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КОРУПЦІЮ

1.1. Поняття корупції як протиправної діяльності

Корупція, як складне соціальне явище, має глибоке історичне коріння та притаманне багатьом країнам світу. В українських реаліях проблема корупції набула особливої гостроти впродовж останніх років, адже її негативний вплив на політичні, економічні та соціальні процеси став предметом активних дискусій як у наукових колах, так і в суспільстві загалом. Нерідко корупція сприймається громадянами як звична складова функціонування державного апарату. Сучасні дослідження цього явища охоплюють широкий спектр питань, серед яких ключовими є з'ясування причин його виникнення, аналіз наслідків для держави та суспільства, а також оцінка ефективності запроваджених антикорупційних заходів. Водночас значний інтерес з боку науковців і практиків до проблематики протидії корупції підтверджує актуальність потреби вдосконалення правових механізмів і посилення інституційного забезпечення у цій сфері [10, с. 7].

Законом України «Про запобігання корупції» (надалі по тексту також — Закон) чітко визначений термін «корупція», зокрема таким вважається *використання суб'єктом (такий чітко визначений Законом), наданих йому службових повноважень або пов'язаних з ними можливостей, задля одержання неправомірної вигоди*. Тут також може йтися про прийняття згаданої вигоди чи прийняття обіцянки або пропозиції такої вигоди як для особи безпосередньо, так і для інших або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди суб'єкту, або на його вимогу комусь іншому (юридичній чи фізичній особі) задля схиляння до протиправного використання наданих їй службових повноважень (пов'язаних з ними можливостей) [4].

У наукових джерелах прийнято виділяти кілька основних форм корупції, серед яких найбільш поширеними є низова (повсякденна) та елітарна корупція. Особливу небезпеку для суспільства становлять корупційні практики, що

проявляються саме у сфері діяльності органів публічної влади, оскільки такі порушення мають безпосередній вплив на реалізацію публічних інтересів. Окремої уваги заслуговує й так званий феномен політичної чи адміністративної корупції, коли владні повноваження та адміністративний ресурс використовуються не за призначенням, а задля досягнення особистих чи корпоративних цілей, що значно підриває довіру до державних інститутів [10, с. 8].

Так, низова корупція є у взаємовідносинах громадян із представниками органів влади або місцевого самоврядування та фактично проявляється у вигляді «хабарництва» чи незаконної вигоди для виконання або прискорення адміністративних процедур (наприклад, щодо реєстрації підприємства). В той же час, елітарна корупція має значно ширший масштаб і включає маніпулювання адміністративними ресурсами для досягнення певних політичних та/або економічних цілей. Одним із її проявів є використання владних повноважень та державних механізмів для забезпечення вигідного результату у виборчому процесі, що може включати підкуп виборців, незаконний вплив на виборчі комісії або маніпулювання державними засобами масової інформації.

Корупційна проблема в Україні настільки гостра, що залишити її поза увагою не можуть ані держава, ані суспільство, ані міжнародна спільнота. Протидія цьому негативному явищу здійснюється із залученням як державних органів, так і інститутів громадянського суспільства, що забезпечує більш комплексний та системний підхід до подолання корупції. Водночас ефективність боротьби з корупційними проявами безпосередньо залежить від формування послідовної та дієвої антикорупційної стратегії, а також від безперервного вдосконалення законодавства, яке нині в Україні активно оновлюється з урахуванням актуальних викликів і потреб практики [8, с. 358].

Крім того, не варто забувати про боротьбу із зазначеною проблемою шляхом встановлення відповідальності за будь-які корупційні прояви.

1.2. Характеристика адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією

Як зазначає Лозинський Ю.Р., адміністративна відповідальність виступає одним із найбільш поширених різновидів юридичної відповідальності в сучасних умовах. Варто підкреслити, що щороку до заходів адміністративного впливу притягуються десятки мільйонів осіб, що свідчить про значну поширеність цього інституту. Така статистика не лише демонструє масштаб застосування адміністративної відповідальності, а й підкреслює її важливу превентивну функцію. Завдяки систематичному застосуванню адміністративних стягнень забезпечується стримування від вчинення не лише адміністративних правопорушень, але й запобігання вчиненню більш небезпечних — кримінальних деліктів [8, с. 358].

Конституцією України як Основним Законом нашої держави, зокрема пунктом 22 частини 1 статті 92 закріплено, що діяння, які є адміністративними правопорушеннями, а також відповідальність за них визначаються виключно законами України [1].

Таким чином, адміністративна відповідальність за вчинення визначених правопорушень закріплена на конституційному рівні та посідає важливе місце серед засобів забезпечення правопорядку в державі. Її запровадження покликане не лише гарантувати дотримання законності, але й сприяти підвищенню загального рівня правової культури населення, формуванню у громадян свідомого відношення до прав, честі та гідності інших осіб. Крім того, адміністративна відповідальність відіграє суттєву роль у зміцненні суспільної дисципліни, забезпеченні належного виконання громадянами власних повинностей перед країною та суспільством, а також у підтриманні загальної стабільності та правопорядку.

Адміністративна відповідальність є одним із ключових механізмів оцінки суспільством протиправних діянь та засобом реагування на їх вчинення. Її застосування спрямоване на запобігання порушенням, що можуть негативно

впливати на суспільний порядок та правові засади держави. Важливість ефективного функціонування механізму адміністративної відповідальності зумовлена значною поширеністю адміністративних правопорушень. Окремо взяте таке правопорушення може не мати істотного впливу на суспільство, проте їх масовість і систематичність створюють серйозні загрози правопорядку та можуть призводити до загального зниження рівня законності, що у свою чергу підриває суспільну довіру до правових інститутів [18, с. 92].

Основною характеристикою адміністративної відповідальності є застосування спеціальних санкцій за вчинення адміністративного правопорушення, які відрізняються від покарань, що передбачені за кримінальні правопорушення. Ці стягнення мають на меті не лише покарання, але й превенцію правопорушень, забезпечення дисципліни та впорядкування поведінки в суспільстві [6, с. 183].

Варто зауважити, що єдине та уніфіковане визначення поняття адміністративної відповідальності відсутнє як у національному законодавстві, так і в науковій літературі. Протягом багатьох років у теорії адміністративного права розробляються та існують різні концептуальні підходи до визначення юридичної природи, змісту та логічного обґрунтування цього явища. Зростаюча увага науковців до проблематики адміністративної відповідальності пояснюється, з одного боку, широким використанням цього терміна в юридичних дослідженнях, правозастосовній практиці, навчальному процесі та навіть у повсякденному житті, а з іншого — відсутністю його чіткого закріпленого визначення у законодавчій площині, незважаючи на те, що це поняття часто застосовується у численних нормативно-правових актах [8, с. 358].

Главою 13-А Особливої частини Розділу II «Адміністративне правопорушення і адміністративна відповідальність» Кодексу України про адміністративні правопорушення (надалі по тексту також — КУпАП) передбачена відповідальність саме за вчинення *адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією* [2].

Відтак, варто дати визначення терміну «правопорушення, пов'язане з корупцією» за приписами Закону — це “діяння, що *не містить ознак корупції*, але порушує встановлені цим Законом вимоги, заборони та обмеження, вчинене особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, за яке законом встановлено кримінальну, *адміністративну*, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність” [4].

Таким чином, адміністративна відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією, є однією з форм юридичної відповідальності, поряд з кримінальною, дисциплінарною та цивільно-правовою. Її основа полягає в застосуванні адміністративного стягнення уповноваженими органами або посадовими особами щодо осіб, які вчинили правопорушення, що має корупційні ознаки, що порушують встановлені норми законодавства [8, с. 358].

Кодексом України про адміністративні правопорушення передбачена відповідальність за [2]:

1. Порушення обмежень, встановлених законодавством, як от щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності (стаття 172-4) або щодо одержання подарунків (стаття 172-5).

2. Порушення вимог, які покладені на суб'єктів, щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів (стаття 172-7) чи щодо вимог фінансового контролю (стаття 172-6)

3. Незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень (стаття 172-8).

4. Невжиття заходів щодо протидії корупції (стаття 172-9).

5. Інші діяння, визначені Кодексом України про адміністративні правопорушення.

Вчинення адміністративних правопорушень у сфері, пов'язаній з корупцією, може мати різні форми. Це можуть бути одноразові дії, такі як, наприклад, неподання декларації доброчесності, або ж триваючі правопорушення, що виражаються в серії безперервних дій, які вчиняються

особою протягом певного часу і характеризуються своєю постійністю [18, с. 93].

Так, наприклад, правопорушення передбачене статтею 172-4 КУпАП є триваючим, адже недотримання обмежень законодавства щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності відбувається певний відрізок часу.

Висновки до Розділу 1

У результаті аналізу правової природи адміністративної відповідальності за корупцію, проведеного у першому розділі, можна зробити низку важливих висновків.

Передусім, корупція розглядається як комплексне негативне явище, що має глибокі історичні корені та проявляється у різних формах — від повсякденного «побутового» хабарництва до системної високорівневої політичної корупції. На даному етапі розвитку України вона значно підриває довіру громадян до влади, спотворює функціонування державного апарату та створює суттєві перешкоди для соціального й економічного розвитку. Законом закріплено чітке визначення цього явища, що охоплює широкий спектр діянь, пов'язаних з неправомірним використанням службових повноважень задля отримання благ, переваг тощо. Аналізуючи наукові джерела, важливо підкреслити, що боротьба з корупцією потребує як ефективного законодавчого регулювання, так і активної участі суспільства в антикорупційних процесах.

Адміністративна відповідальність як одна із ключових форм юридичної реакції на корупційні прояви є важливим аспектом дослідження. Встановлено, що адміністративна відповідальність виконує не лише каральну, а й превентивну функцію, що є особливо важливою у контексті запобігання поширенню корупційних практик. Її нормативне регулювання закріплене на рівні Конституції України та детально розкривається у КУпАП. Значну увагу зосереджено на спеціальній главі 13-А згаданого кодексу, яка містить перелік правопорушень, що прямо пов'язані з корупційною поведінкою. До таких, зокрема, належать порушення щодо сумісництва, прийняття подарунків,

недотримання вимог фінансового контролю, а також невжиття заходів із протидії корупції.

Окремо проаналізовано й поняття «правопорушення, пов'язане з корупцією», що охоплює не лише прямі корупційні дії, але й інші діяння, що суперечать вимогам антикорупційного законодавства. Важливо, що суб'єктами такої відповідальності є не лише державні службовці, але й посадові особи органів місцевого самоврядування, судді, військовослужбовці, а також кандидати на пост Президента України та у народні депутати — усі ті, хто потенційно може мати вплив на реалізацію публічних інтересів.

Таким чином, перший розділ дозволив сформулювати системне бачення юридичної природи корупції та засобів адміністративного впливу на осіб, які вчиняють відповідні порушення. У сучасному українському контексті дієве застосування адміністративної відповідальності виступає важливою складовою усього антикорупційного механізму та потребує подальшого вдосконалення як у теоретичному, так і в практичному аспектах.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ПРИТЯГНЕННЯ ДО АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З КОРУПЦІЄЮ

2.1. Суб'єкти адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією

Суб'єкти відповідальності за адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, мають значення у механізмі протидії корупції, оскільки саме на них покладається обов'язок дотримання антикорупційного законодавства. Визначення кола осіб, які можуть бути притягнуті до відповідальності, а також особливостей їхньої відповідальності має важливе значення для забезпечення належного правового реагування на корупційні діяння. Тож необхідно розглянути категорії суб'єктів адміністративної відповідальності за корупційні правопорушення, їхні правові статуси та особливості застосування до них відповідних санкцій.

З огляду на законодавчий підхід, у теорії адміністративно-деліктного права суб'єктів адміністративної відповідальності класифікують за такими категоріями: а) загальна адміністративна відповідальність, що поширюється на всіх осіб, які вчинили адміністративне правопорушення; б) спеціальна адміністративна відповідальність, яка застосовується до окремих категорій осіб, зокрема посадових осіб, у зв'язку з виконанням ними своїх службових обов'язків [7, с. 15].

У науковій доктрині адміністративного права неодноразово підкреслювалося, що серед різновидів адміністративних проступків найбільшу суспільну небезпеку становлять правопорушення, вчинені посадовими особами. Це обумовлено тим, що вони наділені владними повноваженнями та здійснюють функції державного управління. Вчинення ними правопорушень підриває авторитет державних інституцій, знижує впевненість громадян в органах влади і здатна завдавати значної шкоди як суспільним відносинам, так і економічним процесам у державі [7, с. 15].

Таким чином, відповідальність посадових осіб за адміністративні правопорушення, зокрема корупційного характеру, потребує особливого підходу, спрямованого на мінімізацію їх негативного впливу та посилення превентивних заходів.

Частина перша статті 3 Закону визначає коло осіб, які можуть бути суб'єктами відповідальності, зокрема адміністративної, за правопорушення, пов'язані з корупцією. Їх доцільно класифікувати на чотири основні групи, що дозволяє здійснити ґрунтовний розбір правового статусу цих осіб у контексті антикорупційного законодавства. До кожної з груп належать різні категорії осіб, залежно від характеру їхніх повноважень, ролі у сфері публічного управління або участі у виборчому процесі.

Так, у відповідності до Закону, до них належать [4]:

1. Особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, серед яких: найвищі посадові особи держави (Президент України, члени Уряду, народні депутати тощо), посадові особи органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, судді, особи рядового і начальницького складу правоохоронних органів, посадовці органів прокуратури, контролюючих та антикорупційних органів, а також члени колегіальних державних органів і ті, хто забезпечує реалізацію державної політики в окремих сферах.

2. Особи, прирівняні до зазначених вище, зокрема: посадові особи юридичних осіб публічного права, представники органів управління державних банків і підприємств, аудитори, нотаріуси, приватні виконавці, арбітражні керуючі та ті, що надають публічні послуги, а також представники громадськості, що входять до складу комісій (конкурсних або дисциплінарних), і особи, що мають значну вагу в суспільному житті (економічну чи політичну) (так звані «олігархи»).

3. Особи приватного сектору, які виконують організаційно-розпорядчі або адміністративно-господарські функції, незалежно від організаційно-правової форми юридичної особи, а також особи, які надають послуги або виконують

роботу за договорами з підприємствами, установами та організаціями — у відповідних ситуаціях, що визначені законодавцем.

4. Кандидати на пост Президента чи у народні депутати України, які належним чином зареєстровані.

У межах глави 13-А КУпАП, кожна стаття фактично передбачає власного, спеціального суб'єкта, що ще раз підтверджує складність і глибину системи протидії корупції. Такий підхід свідчить про те, що законодавець прагне враховувати різноманітні статуси осіб, які можуть порушити антикорупційні норми, і деталізує підстави їхньої відповідальності з урахуванням характеру здійснюваних ними функцій. Наприклад [2]:

1. За приписами статті 172-4 КУпАП, суб'єктами відповідальності є особи, зазначені у пункті 1 частини 1 статті 3 Закону, на яких поширюються вимоги статті 25 цього Закону щодо заборони сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності.

2. Відповідно до статті 172-5 КУпАП, відповідальність настає для публічних службовців та прирівняних до них осіб, на яких поширюються обмеження, передбачені статтею 23 Закону, у якій йдеться про обмеження щодо одержання подарунків.

3. Положеннями статті 172-6 КУпАП закріплено, що відповідальність несуть суб'єкти декларування, визначені у частині 1 статті 45 Закону, яка стосується декларування осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

4. За статтею 172-7 КУпАП, особи, уповноважені на виконання функцій держави та місцевого самоврядування, а також прирівняні до них особи (зазначені у пунктах 1, 2 частини 1 статті 3 Закону).

Таким чином, положення глави 13-А КУпАП не лише орієнтуються на зміст Закону, але й безпосередньо ґрунтуються на ньому. Така взаємодія між спеціальним законом та кодексом дозволяє комплексно підходити до визначення правового статусу суб'єктів відповідальності та забезпечує

відповідність між законодавчими нормами матеріального і процесуального характеру.

Отже, суб'єктами адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, є не будь-які особи, а саме ті, хто має відповідний спеціальний правовий статус, передбачений законодавством. Це є прикладом застосування спеціальної адміністративної відповідальності, яка виникає через здійснення особою особливих функцій, наданням публічних послуг, участю в управлінні юридичними особами публічного права або іншою суспільно значущою діяльністю.

Варто також звернути увагу на різноманіття форм спеціального статусу, які охоплюють як осіб, що прямо працюють у системі публічного управління, так і тих, хто виконує функції публічного значення поза межами державного апарату, наприклад, нотаріусів, аудиторів, арбітражних керуючих тощо. Відтак, дане бачення здатне значно розширити сферу відповідальності та охопити ті категорії суб'єктів, які потенційно можуть впливати на реалізацію публічного інтересу.

2.2. Санкції та правові наслідки адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією

Адміністративна відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією, перед собою ставить ціль — забезпечення належного контролю за дотриманням антикорупційного законодавства. Санкції, передбачені за порушення в цій сфері, варіюються зважаючи на характеру та серйозність вчиненого правопорушення. Вони охоплюють не лише грошові штрафи, а й інші заходи, зокрема конфіскацію отриманих доходів, а також обмеження прав щодо обіймання певних посад або здійснення певної діяльності. Така система покарань є важливим інструментом у боротьбі з корупцією, оскільки сприяє не тільки притягненню порушників до відповідальності, а й запобіганню подібним правопорушенням у майбутньому [2].

Для менш тяжких порушень, таких як порушення обмежень щодо одержання подарунків або сумісництва, зазвичай накладаються штрафи. Вони варіюються в межах від кількох сотень до тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, що дає можливість швидко притягнути до відповідальності. Проте для більш серйозних правопорушень, таких як порушення вимог фінансового контролю або подання завідомо неправдивих відомостей у деклараціях, санкції можуть бути значно більш суворими. Окрім штрафів, тут можуть застосовуватися додаткові покарання, наприклад, конфіскація неправомірно отриманих доходів або навіть тимчасове позбавлення права обіймати певні посади. Це дозволяє зменшити ризик повторних порушень та обмежити доступ осіб, що порушили закон, до державних посад [2].

Найжорсткіші санкції застосовуються до порушників, чия поведінка сприяє серйозним корупційним діям або порушує основи державної служби, зокрема за випадки, коли йдеться про вчинення правопорушень у сфері конфлікту інтересів або незаконного використання службової інформації. Тут штрафи можуть досягати великих сум, а також можливе позбавлення прав на здійснення певної діяльності чи обіймання посад на тривалий період. Такі покарання спрямовані на запобігання більш серйозним правопорушенням, адже вони націлені на порушників, які мають значний вплив і можуть завдати шкоди державним інтересам [2].

Таким чином, система адміністративних санкцій за корупційні правопорушення має різні рівні відповідальності в залежності від серйозності правопорушення, що дозволяє ефективно боротися з корупцією будь-якої тяжкості. Всі ці санкції ставлять перед собою ціль — забезпечення належної відповідальності для осіб, які вчиняють адміністративні правопорушення в контексті боротьби з корупцією. Вони є важливим механізмом для запобігання корупційним діям у державному управлінні, місцевому самоврядуванні, а також в інших сферах, де можливі зловживання службовими повноваженнями на шкоду громадським інтересам. Водночас система адміністративних санкцій

сприяє зміцненню довіри до державних інститутів, підвищенню рівня прозорості та підзвітності у прийнятті рішень.

Серед численних проблем, що виникають при практичному застосуванні положень глави 13-А КУпАП, найбільша стосується реальної ефективності адміністративної відповідальності. Проблема полягає в тому, що, попри збільшення кількості правопорушень, пов'язаних з корупцією, зазначена відповідальність не досягає своїх цілей, визначених в статтях 1 та 23 КУпАП. Санкції, передбачені статтями 172-4–172-9 КУпАП, зокрема штрафи до 800 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, обмеження прав на обіймання певних посад чи виконання певної діяльності на один рік або навіть конфіскація доходів, здобутих незаконним шляхом, виявляються недостатніми для запобігання повторним правопорушенням. У порівнянні з величезними сумами, що обертаються в корупційній сфері, такі заходи не здатні вплинути на поведінку порушників [5, с. 59].

Проблеми, що виникають при застосуванні адміністративної відповідальності за корупційні правопорушення, значною мірою зумовлені певними прогалинами в законодавстві та процедурних аспектах. Ключовими проблемами є [11]:

1. Неясність повноважень осіб, які складають протоколи — нерідко виникають ситуації, коли неправильно визначені функції та відповідальність таких осіб можуть спричинити порушення законодавства.

2. Невизначені строки притягнення до відповідальності — наявність занадто стиснутих або неузгоджених термінів для вжиття заходів, що може призвести до зловживань і затягувань.

3. Технічні помилки в протоколах — будь-які прогалини у протоколах можуть стати підставою для незастосування адміністративної відповідальності.

4. Недоліки в самому законодавстві та нормах КУпАП — розбіжності між різними законами та їх положеннями створюють правову невизначеність, що ускладнює ефективну боротьбу з корупцією.

5. Зловживання можливістю застосування малозначності правопорушення — суди мають право звільняти осіб від відповідальності за малозначність вчиненого діяння, що може бути використано для уникнення покарання.

Згідно з чинними нормами КУпАП, зокрема статтею 22, у випадках малозначності правопорушення адміністративна відповідальність може бути замінена на усне зауваження. Проте така дискреція надає суддям велику свободу для ухвалення рішень, що може бути піддано зловживанням. Для того, щоб мінімізувати ці ризики, необхідно систематизувати практику застосування цієї норми та посилити контроль з боку судових і правоохоронних органів [2].

Водночас, значна частина справ про корупційні правопорушення закривається через малозначність діяння, адже багато громадян не мають чіткого розуміння своїх обов'язків, зокрема, щодо подання декларацій. Це, у свою чергу, призводить до того, що правопорушення, хоч і не є свідомими, однак не караються, і це вносить додаткові труднощі в ефективність правозастосування [11].

Висновки до Розділу 2

Розгляд особливостей адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, зокрема суб'єктів та санкцій, які застосовуються до них. У процесі аналізу виявлено низку важливих аспектів, які забезпечують ефективність боротьби з корупцією через застосування відповідальності.

Встановлено, що суб'єкти адміністративної відповідальності за вказані порушення поділяються на кілька категорій, зокрема на осіб, які безпосередньо здійснюють функції державної влади та місцевого самоврядування, тих, хто прирівнюється до них, а також певні представники приватного сектору та кандидати на пост Президента України. Законодавець закріплює значну кількість категорій осіб, для притягнення зазначених осіб до відповідальності, що дозволяє забезпечити більш широке охоплення потенційних порушників антикорупційного законодавства.

Другим важливим аспектом є санкції, що застосовуються до суб'єктів, які вчиняють адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією. Вони варіюються залежно від тяжкості правопорушення та охоплюють не тільки штрафи (від сотень до кількох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян), а й конфіскацію незаконно отриманих доходів або обмеження прав на обіймання певних посад.

Сама ж система санкцій є особливо важливою, оскільки такі порушення антикорупційного законодавства завдає найбільшої шкоди суспільним відносинам і державним інституціям. Це також сприяє бодай наявності довіри до органів влади, адже зловживання владою або недотримання обов'язків негативно впливає на загальний стан суспільства та економічні процеси. Крім того, система санкцій також включає запобіжні заходи, що дозволяють скоротити можливість повторних порушень, зокрема за допомогою конфіскації отриманих незаконним шляхом доходів або позбавлення права обіймати певні посади на тривалий період.

Однак, попри існуючі механізми покарання, виявлені певні недосконалості у реальному застосуванні адміністративної відповідальності, зокрема, недостатня ефективність санкцій у контексті боротьби з корупцією. До того ж існує проблема застосування норм про малозначність правопорушення, що дозволяє суддям ухвалювати рішення про звільнення від відповідальності, що також знижує ефективність боротьби з корупцією.

Отже, система адміністративної відповідальності за корупційні правопорушення має свої недоліки, але разом із тим є важливим інструментом для забезпечення правопорядку і підвищення рівня прозорості та підзвітності державних органів і посадових осіб. Для підвищення ефективності цієї системи необхідно вирішити ряд існуючих проблем.

РОЗДІЛ 3. СУДОВА ПРАКТИКА У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З КОРУПЦІЄЮ

3.1. Судова практика щодо притягнення до відповідальності за порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів

Відповідно до статистичних даних, що надані Національним агентством з питань запобігання корупції (надалі по тексту також — НАЗК), у 2023 році було складено протоколи про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, стосовно 1386 осіб. З них 1270 осіб (91,6%) були притягнуті за порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів (стаття 172-7 КУпАП). У судах у 2023 році було розглянуто 1870 справ про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією. Рішення про накладення адміністративного стягнення були прийняті стосовно 937 осіб (49,1%). Справи щодо 972 осіб були закриті. Такі дані свідчать про те, що *найбільш поширеними адміністративними правопорушеннями, пов'язаними з корупцією, є порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів (стаття 172-7 КУпАП)*. При цьому, менше ніж половина розглянутих справ призводить до накладення адміністративних стягнень, що може вказувати на певні прогалини або труднощі в процесі притягнення до відповідальності за такі правопорушення [17].

У зв'язку з тим, що саме правопорушення, передбачене статтею 172-7 КУпАП, є найпоширенішим серед адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, доцільно зосередити увагу саме на особливостях складу цього правопорушення, специфіці його виявлення, кваліфікації та найголовніше — судової практики.

Зазначена стаття охоплює як неповідомлення про наявність реального конфлікту інтересів (частина 1), так і вчинення дій або прийняття рішень в умовах такого конфлікту (частина 2), зокрема у випадках, коли особа має особисту зацікавленість у результатах свого рішення або дії [2].

Важливо, що чинне антикорупційне законодавство України передбачає, що у конфлікті інтересів є два основні різновиди: потенційний та реальний. Водночас, у контексті адміністративної відповідальності за статтею 172-7 КУпАП ключове значення має саме реальний конфлікт інтересів, оскільки відповідальність настає лише у разі його наявності. Під реальним конфліктом інтересів розуміється така ситуація, коли приватна зацікавленість особи фактично суперечить її службовим або представницьким обов'язкам і безпосередньо впливає на об'єктивність чи неупередженість прийняття рішень, або на вчинення чи утримання від вчинення дій під час виконання цих повноважень. Тобто йдеться не про гіпотетичну загрозу, а про вже реалізовану ситуацію, яка порушує вимоги доброчесного публічного управління. Саме наявність такого конфлікту і дії особи в умовах цієї суперечності є підставою для притягнення її до адміністративної відповідальності [4].

Одним із поширених прикладів вчинення згаданого правопорушення є самотійне призначення посадовцем собі премії, що розцінюється НАЗК як дія у умовах реального конфлікту інтересів. Дана ситуація має місце, коли особа, яка має вплив на прийняття рішення, фактично використовує свої повноваження для власного матеріального збагачення без належного повідомлення та врегулювання конфлікту. НАЗК прямо вказує, що чинне антикорупційне законодавство України забороняє посадовим особам самотійно ухвалювати рішення про встановлення собі премій, надбавок, інших заохочень, адже це створює очевидний конфлікт інтересів. Згідно з роз'ясненнями НАЗК, таке рішення має прийматися виключно вищестоящим керівництвом або колегіальним органом без участі заінтересованої особи [9].

У судовій практиці наявні приклади, що підтверджують притягнення до адміністративної відповідальності саме за подібні дії.

Наприклад, у справі № 608/246/24, яку розглядав Чортківський районний суд Тернопільської області та в подальшому Тернопільський апеляційний суд, посадова особа звернулася із проханням встановити собі премію в конкретному грошовому розмірі. Незважаючи на те, що саме рішення ухвалювалося іншим

суб'єктом владних повноважень, суд вказав, що вже саме ініціювання такого питання посадовцем є проявом реального конфлікту інтересів, зважаючи на те, що воно прямо стосується його особистої матеріальної зацікавленості. Цей випадок демонструє, що конфлікт інтересів може проявитися не лише через остаточне рішення, а й через фактичну участь у процесі його ініціювання [13; 15].

Утім, не завжди подібні дії автоматично визнаються порушенням антикорупційного законодавства. Яскравим прикладом цього є справа № 607/6094/23, розглянута Тернопільським міськрайонним судом Тернопільської області, що стосувалась Тернопільського міського голови. Йому інкримінували підписання розпоряджень щодо преміювання самого себе та надання матеріальної допомоги, що, на думку НАЗК, становило реальний конфлікт інтересів. Проте суд дійшов протилежного висновку, встановивши відсутність у діях мера складу адміністративного правопорушення [14].

Суд звернув увагу на те, що хоча підписані документи справді стосувалися виплат самому собі, однак вони ґрунтувалися на рішеннях, прийнятих колегіально, зокрема виконавчим комітетом міської ради, а розміри премій і матеріальної допомоги відповідали затвердженим нормативам і практиці преміювання інших працівників. Суд також наголосив на тому, що посадовець не мав дискреційних повноважень для самостійного визначення таких виплат. Отже, відсутня суперечність між приватним інтересом і службовими повноваженнями, що передбачає можливість впливу на неупередженість прийняття рішень, що є ключовою ознакою реального конфлікту інтересів [14].

Цей приклад ілюструє, що важливим критерієм у кваліфікації дій як вчинення правопорушення, що передбачене у статті 172-7 КУпАП, є не просто наявність матеріального інтересу, а реальний вплив цієї зацікавленості на об'єктивність службових рішень. На відміну від ситуації, коли особа самостійно ініціює встановлення собі винагороди, у даній справі рішення приймалося іншими суб'єктами в межах передбачених процедур, без

порушення балансу повноважень. Таким чином, судова практика демонструє, що схожі дії можуть отримувати різну правову оцінку залежно від конкретних обставин, рівня впливу посадовця на процес прийняття рішення та способу врегулювання потенційного конфлікту.

3.2. Судова практика щодо притягнення до відповідальності за порушення обмежень щодо одержання подарунків

Окрім статті 172-7 КУпАП, на увагу заслуговує також стаття 172-5 КУпАП. Її правозастосування, хоч і зустрічається рідше, проте часто викликає складнощі у тлумаченні. Це зумовлено тим, що йдеться не лише про фактичне отримання подарунка, а й про оцінку правомірності такого отримання з урахуванням обставин та змісту службових повноважень одержувача.

Згідно із зазначеною статтею, порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків тягне за собою адміністративну відповідальність у вигляді штрафу з конфіскацією подарунка, а у разі повторного правопорушення із додатковими обмеженнями. Як уже зазначалося, суб'єктами відповідальності є особи, на яких поширюється антикорупційне законодавство [2].

При цьому важливо наголосити, що чинне законодавство не запроваджує повної заборони на отримання подарунків. Натомість встановлюються чіткі межі дозволеного: дарунки не повинні бути пов'язані з виконанням службових повноважень, а їхня вартість має залишатися в межах розумного. Так, вартість таких подарунків у 2025 році одноразово не повинна перевищувати 6 056 гривень, а сукупно за рік — 12 112 гривень. Тож, зазвичай ідеться про символічні подарунки, які відповідають нормам етикету, або ж про дарунки від близьких осіб. У разі перевищення допустимих меж або зв'язку між дарунком і професійною діяльністю особи, такий подарунок уже може вважатися неправомірним. Про зазначене йдеться у статті 23 Закону [3; 4].

Водночас межа між дозволеним і забороненим у цій сфері є досить тонкою. Відтак, варто детальніше розглянути реальні приклади застосування

статті 172-5 КУпАП, які демонструють складність правової оцінки дій, пов'язаних з отриманням подарунків.

Так, у справі № 757/50993/23-п особу було притягнуто до адміністративної відповідальності за порушення, передбачене частиною 1 статті 172-5 КУпАП. Йшлося про суддю Верховного Суду, який прийняв подарунок вартістю 906 600 гривень, що суттєво перевищує встановлені законом межі. Попри аргументи сторони захисту про відсутність наміру вплинути на неупередженість посадової особи та нібито особистий характер подарунка, суд встановив, що дарунок було надано у зв'язку з виконанням службових повноважень і це створювало потенційний конфлікт інтересів. У зв'язку з цим Печерський районний суд міста Києва наклав адміністративне стягнення у вигляді штрафу з конфіскацією подарунка, а Київський апеляційний суд залишив рішення без змін [12].

Натомість у справі № 466/10506/23, розглянутій Шевченківським районним судом м. Львова, провадження було закрито. Сторона обвинувачення наполягала на тому, що подарунок був наданий під час виконання особою службових обов'язків і міг вплинути на її поведінку. Проте суд дійшов висновку, що доказів зв'язку між подарунком і професійною діяльністю особи недостатньо, а сам подарунок не можна однозначно розцінювати як неправомірну вигоду. У результаті провадження було припинено за відсутністю події та складу адміністративного правопорушення [16].

Ці приклади демонструють, що суди ретельно аналізують обставини кожної справи, зокрема, чи пов'язане отримання подарунка з виконанням службових обов'язків та чи дотримано встановлених законом обмежень щодо вартості подарунків. Відсутність доказів прямого зв'язку між подарунком і службовими повноваженнями або недоведеність вини особи можуть стати підставою для закриття провадження у справі.

Таким чином, застосування статті 172-5 КУпАП часто залежить не лише від самого факту отримання подарунка, а від контексту, у якому це сталося, характеру стосунків сторін та можливого впливу на службові рішення. Це

створює додаткові виклики для правозастосовної практики, адже однакові дії можуть оцінюватися по-різному в залежності від нюансів конкретної ситуації.

Висновки до Розділу 3

Актуальність питань, що стосуються корупційних правопорушень, зумовлює потребу ретельного аналізу судової практики в Україні щодо порушень вимог запобігання та врегулювання конфлікту інтересів і обмежень щодо одержання подарунків. Згідно з даними НАЗК, ці види адміністративних правопорушень займають значне місце серед випадків, пов'язаних з корупцією, що підтверджує їх поширеність і важливість для забезпечення ефективного публічного управління. Справи щодо порушень вимог щодо запобігання конфлікту інтересів та одержання подарунків активно розглядаються судами, оскільки вони сприяють утвердженню доброчесності та прозорості у діяльності посадових осіб. Зважаючи на це, важливо детально дослідити судову практику у цих справах для виявлення тенденцій, проблем і наданих правових оцінок.

У судовій практиці стосовно порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів встановлено, що ключовим аспектом є наявність реального конфлікту інтересів, який виникає тоді, коли особисті інтереси посадової особи безпосередньо суперечать її службовим обов'язкам. Аналіз справ показує, що навіть ініціювання питання про преміювання або надання матеріальної допомоги може бути визнано порушенням, якщо це здійснюється за участю зацікавленої особи. Проте існують і випадки, коли навіть при подібних діях суд не визнає складу правопорушення, якщо не доведено вплив особистого інтересу на прийняття рішень, як це було у справі з міським головою.

Щодо порушень обмежень щодо одержання подарунків, судова практика виявляє складність в оцінці правомірності отримання подарунка, що пов'язано з виконанням службових обов'язків. Успішне притягнення до відповідальності за статтею 172-5 КУпАП зазвичай відбувається, коли встановлено прямий зв'язок між отриманим подарунком і службовими повноваженнями особи, а також коли

подарунок перевищує законно встановлені межі вартості. Проте, як показує практика, якщо немає достатніх доказів зв'язку між подарунком і службовою діяльністю, справа може бути закрита за відсутністю складу правопорушення.

Тому, суди, застосовуючи статтю 172-7 КУпАП та статтю 172-5 КУпАП, особливо в питаннях корупційних правопорушень, ґрунтуються на ретельному аналізі конкретних обставин кожної справи, оцінюючи реальний вплив зацікавленості посадових осіб на виконання їх службових обов'язків.

ВИСНОВКИ

Передусім варто зазначити, що корупція є глибоко вкоріненим соціальним злом, що має складні форми прояву та негативно впливає на соціально-економічний розвиток країни. Аналіз правової природи корупції показує, що її подолання потребує не лише зміцнення законодавчої бази, але й активної участі громадян у процесах запобігання корупційним діям.

Зважаючи на наведене, адміністративна відповідальність за корупційні правопорушення є важливою складовою загальної антикорупційної стратегії. Вона реалізує як каральні, так і превентивні функції, забезпечуючи належну юридичну реакцію на корупційні правопорушення. Проте важливою проблемою є недостатня ефективність застосування адміністративних санкцій у боротьбі з корупцією, що вимагає подальшого вдосконалення існуючих норм і процедур.

Особливу увагу слід приділити суб'єктам адміністративної відповідальності за такі вчинки. Законодавець визначає чіткий перелік осіб, які можуть бути притягнуті за вчинення правопорушень, що пов'язані з корупцією, до якого належать не тільки державні службовці, а й посадові особи органів місцевого самоврядування та представників приватного сектору. Це дозволяє більш широко охопити потенційних порушників антикорупційного законодавства та створити більш ефективну систему запобігання корупції.

Проте, наявна система санкцій потребує значного вдосконалення. Окрім штрафів, до осіб, які вчинили корупційні правопорушення, повинні значно серйозніше застосовуватись запобіжні заходи, такі як конфіскація незаконно отриманих доходів та обмеження на обіймання певних посад. Такий підхід допоможе створити більш ефективну систему боротьби з корупцією та знизити рівень порушень серед посадових осіб.

Аналіз судової практики щодо порушень вимог щодо запобігання конфлікту інтересів та обмежень щодо одержання подарунків дозволяє зробити висновок про необхідність вдосконалення процедур та критеріїв оцінки таких

правопорушень. Порушення вимог щодо конфлікту інтересів є серйозним порушенням, яке підриває довіру до публічних органів та може призвести до значних негативних наслідків. Однак, судова практика показує певну непослідовність у застосуванні норм про конфлікт інтересів, коли не завжди можна довести реальний вплив особистих інтересів на прийняття службових рішень. Водночас, порушення обмежень щодо отримання подарунків є складним питанням, яке потребує більш чітких критеріїв і засобів доказування зв'язку між отриманим подарунком і службовими обов'язками особи.

Враховуючи всі ці аспекти, можна стверджувати, що адміністративна відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією, є важливим інструментом в системі боротьби з корупцією, проте вона має суттєві недоліки, які потребують коригування. Для підвищення ефективності цієї системи необхідно вдосконалити законодавчі норми, зокрема у частині санкцій та процедур, а також забезпечити більш ретельне дотримання правопорушниками вимог щодо запобігання конфлікту інтересів і обмежень щодо отримання подарунків.

Таким чином, удосконалення адміністративної відповідальності за корупційні правопорушення потребує комплексного підходу, який включає не тільки зміни в законодавстві, а й поліпшення судової практики та контролю за виконанням антикорупційних норм. Рішення цих проблем сприятиме підвищенню ефективності боротьби з корупцією в Україні та зміцненню довіри громадян до державних інститутів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради*. 1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254> (дата звернення 04.03.2025 р.).
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1 - 212-24) : Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради*. 1984. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#n2> (дата звернення 04.03.2025 р.).
3. Про Державний бюджет України на 2025 рік : Закон України від 19.11.2024 № 4059-IX. *Відомості Верховної Ради*. 2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4059-20#Text> (дата звернення 11.04.2025 р.).
4. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014, № 49, Ст. 2056. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 13.03.2025 р.).
5. Василенко О.Ю. Удосконалення засад адміністративної відповідальності за вчинення пов'язаних з корупцією правопорушень в Україні. *Правові новели. Науковий юридичний журнал*. 2023 № 19. С. 57-63.
6. Дрозд О.Ю. Теоретико-правова характеристика відповідальності за адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією в Україні. *Київський часопис права*. 2023. № 1. С. 181-186.
7. Кувакін С.В., Борисова Ю.В. Суб'єкти адміністративного правопорушення, що пов'язані з корупцією. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*. 2021. № 2. С. 13-17.
8. Лозинський Ю.Р. Адміністративна відповідальність за корупційні правопорушення. *Порівняльно-аналітичне право*. 2020. № 1. С. 357-359.

9. НАЗК нагадує: посадовці не можуть самостійно призначати собі премії, адже це порушення антикорупційних вимог. *Офіційний вебсайт Національного агентства з питань запобігання корупції*. 2022. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/nazk-nagadye-posadovtsi-ne-mozhut-samostijno-pryznachaty-sobi-premiyi-adzhe-tse-porushennya-antykoriptsijnyh-vymog/> (дата звернення: 09.04.2025 р.).
10. Настюк В.Я., Белєвцева В.В., Клок О.В. Адміністративно-правові проблеми протидії корупції в Україні : монографія. Харків : Право, 2020. 216 с.
11. Никифоров Д. Корупційне адміністративне правопорушення: як обмежитись усним зауваженням? *Bargen*. 2020. URL: <https://bargen.com.ua/2020/03/02/korupsiyne-administratyvne-pravoporushennya-yak-obmezhytys-usnym-zauvazhennyam/> (дата звернення: 07.04.2025 р.).
12. Постанова Київського апеляційного суду від 11 березня 2024 року у справі № 757/50993/23-п. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117825041> (дата звернення: 11.04.2025 р.).
13. Постанова Тернопільського апеляційного суду від 05 липня 2024 року у справі № 608/246/24. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120270530> (дата звернення: 09.04.2025 р.).
14. Постанова Тернопільського міськрайонного суду Тернопільської області від 18 квітня 2023 року у справі № 607/6094/23. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110294843> (дата звернення: 11.04.2025 р.).
15. Постанова Чортківського районного суду Тернопільської області від 30 травня 2024 року у справі № 608/246/24. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119425938> (дата звернення: 09.04.2025 р.).

- 16.Постанова Шевченківського районного суду м. Львова від 19 січня 2024 року у справі № 466/10506/23. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116497616> (дата звернення: 11.04.2025 р.).
- 17.Статистична інформація про результати роботи спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції та інших державних органів. Офіційний вебсайт Національного агентства з питань запобігання корупції. URL: <https://dap.nazk.gov.ua/kpi/info/2/> (дата звернення: 05.04.2025 р.).
- 18.Юдін Я.В. Особливості адміністративної відповідальності за вчинення правопорушень у сфері запобігання корупції. *Наукові праці Київського авіаційного інституту. Серія: Юридичний журнал «Повітряне і космічне право»*. 2024. № 1 (70). С. 91–96.